

آینده پژوهی وضعیت طلاق در نسل‌های آینده در افق چشم‌انداز توسعه ۱۴۲۰ با تأکید بر الگوی آسیب‌شناسی روانی اجتماعی خانواده

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۲۰ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۲۹

خلاصه

مقدمه: خانواده سالم زیربنای سلامت آینده جامعه و نیازمند راهکارهایی برای اصلاحات اجتماعی و فرهنگی است. از آنجا که طلاق در کشور ایران به نقطه بحران رسیده و بسیاری از خانواده‌ها با آن درگیر هستند، پژوهشگران زیادی را به تکاپو در بررسی این مسئله واداشته است. هدف اصلی این پژوهش آینده‌پژوهی وضعیت طلاق در نسل‌های آینده خانواده‌های ایرانی در افق چشم‌انداز توسعه ۱۴۲۰ با تأکید بر الگوی آسیب‌شناسی روانی اجتماعی خانواده است و این امر می‌تواند به ایجاد ارتباط بین مطالعات و دسترسی به یک نتیجه منسجم از میان مطالعات پراکنده کمک کند.

روش کار: روش پژوهش کیفی از نوع سناریونگاری بود. یکی از اهداف آینده‌پژوهی، "توصیف آینده‌های بدیل" است و سناریونگاری یکی از ابزارهای این هدف است. جامعه آماری این پژوهش را متخصصین حوزه خانواده در سال ۱۳۹۸ تشکیل دادند. در این پژوهش با توجه به اشباع داده‌ها تعداد ۱۹ متخصص به شیوه هدفمند انتخاب و مورد مصاحبه نیمه ساختاریافته قرار گرفتند. به منظور تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از مصاحبه‌ها از روش تحلیل محتوا استفاده شد.

نتایج: نتایج پژوهش نشان داد که از نظر متخصصان عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی-تربیتی، حقوقی-قانونی، روان‌شناختی، خانوادگی و عوامل مداخله‌گر در تشدید آمار طلاق در سال‌های پیش‌رو موثر است. همچنین نتایج بیانگر آن بود که تدوین سناریوهای محوری وضعیت طلاق در نسل‌های آینده خانواده ایرانی در افق چشم‌انداز توسعه ۱۴۲۰ با تأکید بر آسیب‌های روانی-اجتماعی می‌تواند بر وضعیت طلاق در آینده تأثیرگذار باشد. همچنین باورها و زمینه‌های فرهنگی-اجتماعی مساعدی درباره اهمیت خانواده در جامعه ایران وجود دارد که می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های معطوف به مدیریت و کنترل دامنه و شدت آسیب‌های خانواده و میزان طلاق (به ویژه در نسل‌های آینده) ایفا کنند.

نتیجه‌گیری: بنابراین با راهکارهای عملی درست و به موقع، پیشگیرانه و مدیریت شده در سطح سیاست‌گذاری کلان، نرخ طلاق (رسمی و عاطفی) در نسل‌های آینده سیر نزولی پیدا می‌کند.

کلمات کلیدی: آینده‌پژوهی، وضعیت طلاق، نسل‌های آینده، افق چشم‌انداز توسعه ۱۴۲۰

پی‌نوشت: این مطالعه فاقد تضاد منافع می‌باشد.

مریم سادات کلاهی^۱

آزینا امیرفخرایی^{۲*}

اقبال زارعی^۳

^۱ دانشجوی دکتری گروه روانشناسی، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران.

^۲ استادیار گروه روانشناسی، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران.

^۳ دانشیار گروه روانشناسی، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران.

Email: Afakhraei2002@gmail.com

مقدمه

آینده یک مفهوم انتزاعی است که بشر به وسیله آن یک نظم سمبولیک به زمان حال و مفهومی به تلاش‌های گذشته خود می‌بخشد. راهبرد بشر بیشتر به نظم‌دهی فعالیت‌های زمان حال در بافتار تجارب گذشته و اهداف آینده متمرکز است (لومباردو^۱، ۲۰۱۷). «آینده از در همکنش چهار مؤلفه شامل رویدادها، روندها، تصویرها و اقدامات پدید می‌آید» (بارنرز و ماتسون^۲، ۲۰۱۶). آینده‌پژوهی مشتمل بر مجموعه تلاش‌هایی است که با استفاده از تجزیه و تحلیل منابع، الگوها و عوامل تغییر و یا ثبات، آینده‌های بالقوه و برنامه‌ریزی برای آن‌ها را تجسم می‌کند (ریدرر، مینارسکا، وینکلر دوراک، فنت، رنجز و فیلیپوی^۳، ۲۰۱۷). این فرایند زمانی ارزش بیشتری می‌یابد که در حوزه خانواده و روابط بین اعضای آن مورد استفاده قرار گیرد. چرا که یکی از مهم‌ترین روابط انسانی، روابط مربوط به خانواده است که سامانه ارتباطی منحصر به فردی داشته و یگانه سامانه اجتماعی است که اعضای آن تحت تأثیر عوامل زیستی، قانونی، هیجانی، جغرافیایی و تاریخی قرار می‌گیرند (مارتینز-سانچز، آراکون-آمیناریز و ایتاریوز-لاندارت^۴، ۲۰۲۰). خانواده سالم زیربنای سلامت جامعه را تشکیل می‌دهد و در پی آن ازدواج نیز حساس‌ترین رابطه خانوادگی قلمداد می‌شود. این حساسیت نه تنها در کسب و حفظ صمیمیت بلکه در حفظ ساختار ازدواج نیز خود را نشان می‌دهد (ساندبالت، تسای و کاروب^۵، ۲۰۲۱). این در حالی است که روابط درون خانوادگی همیشه وضعیتی بهنجار ندارند. چنانکه نتایج پژوهش‌های عباس، عقیل، عباس، شاهر و جعفر^۶ (۲۰۱۹) و ماخانوا، مک‌نالتی، ایکل، نیکونوا و مانر^۷ (۲۰۱۸) حاکی از آن است که بعضی از زوجها از تعارض

زناشویی بالایی رنج می‌برند که با پیشروی تعارض در روابط همسران، ناسازگاری فراتر رفته و نارضایتی بیشتری نمود پیدا کرده و به تدریج زمینه و مقدمات طلاق فراهم می‌شود. طلاق از مهم‌ترین پدیده‌های حیات انسان تلقی می‌شود این پدیده دارای اضلاعی به تعداد تمام جوانب و ابعاد جامعه انسانی است. چنانکه طلاق به عنوان پدیده‌ای روانی می‌تواند تعادل روانی نه تنها دو انسان، بلکه فرزندان، دوستان، بستگان و نزدیکان را متاثر سازد. امروزه طلاق، مهم‌ترین تهدید علیه بنیان خانواده به شمار می‌رود و شناخت عوامل مؤثر و متأثر از آن از اولویت‌های بهداشت روان به شمار می‌آید (اسپارا و ویسمان^۸، ۲۰۲۲). بهداشت روانی نسل‌های جامعه در گرو تأمین بهداشت روانی خانواده به عنوان یک کانون مملو از محبت و آرامش برای تحول در رشد استعدادها است که هرگونه آسیبی به آن، نسل آینده را از آثار سوء خود مصون نخواهد گذاشت و سازمان‌های اجتماعی زیادی را درگیر خود خواهد ساخت. با این وجود متأسفانه شاهد افزایش بیش از انتظار نرخ طلاق در جامعه هستیم (کرسپین-باکاد و هوت^۹، ۲۰۲۱).

آمار طلاق در کشور روز به روز رو به افزایش است و این معضل بزرگ اجتماعی در هیچ زمانی مانند عصر حاضر، خطر انحلال کانون خانواده و آثار سوء ناشی از آن را به دنبال نداشته است. اگر جامعه‌ای به سوی افزایش طلاق پیش رود، حتماً در آستانه بحران قرار می‌گیرد (هاشمی و جعفری، ۱۴۰۰). با توجه به تغییرات و تحولات در زمینه خانواده، باید آن را از جنبه‌های مختلف بررسی و ارزیابی نمود که مهم‌ترین و اصلی‌ترین آن، مساله تزلزل و تحکیم خانواده است (خجسته‌مهر، بهمنی، سودانی و عباس‌پور، ۱۳۹۹). در رابطه با اخلال در خانواده، عوامل متعددی

5. Sandbulte, Tsai, Carroll

6. Abbas, Aqeel, Abbas, Shaher, Jaffar

7. Makhanova, McNulty, Eckel, Nikonova, Maner

8. Sbarra, Whisman

9. Crespin-Boucaud, Hotte

1 Lombardo

2 Barnes & Mattsson

3 Riederer, Mynarska, Winkler-Dworak, Fent, Rengs & Philipov

4. Martínez-Sanchis, Aragón-Amonarriz, Iturrioz-Landart

است که می‌بایست به نقش عوامل درون خانوادگی در شکل‌گیری پدیده طلاق نیز اهتمام جدی داشت. چنانکه نتایج پژوهش سعیدی (۱۳۹۹)؛ مستوفی سرکاری، قمری و حسینیان (۱۳۹۸)؛ طهرانی مقدم و شریعت باقری (۱۳۹۷) و کیانی و عارفی (۱۳۹۴) بیانگر آن است که عوامل روانی و اجتماعی درونی خانواده می‌تواند در سلامت ارتباطی اعضای خانواده، کیفیت زندگی زناشویی زوجین و همچنین سلامت روانی، اجتماعی و هیجانی فرزندان موثر باشد.

ضرورت انجام پژوهش حاضر را می‌توان این‌گونه بیان نمود که نتایج پژوهش حاضر می‌تواند روشن‌گری مناسبی را در جهت وضعیت طلاق در نسل‌های آینده خانواده‌های ایرانی در افق چشم‌انداز توسعه ۱۴۲۰ با تأکید بر الگوی آسیب‌شناسی روانی اجتماعی خانواده ارائه نماید تا بر اساس آن افراد مسئول در دولت بتوانند برنامه‌ریزی‌های مناسبی را در جهت کاهش آمار و آسیب‌های پدیده طلاق ارائه دهد. در این راستا به کمک روش‌ها و ابزار آینده‌پژوهی می‌توان دورنمای وضعیت خانواده را در آینده به دست آورده و بر اساس احتمالات و سناریوهای مختلف سیاست‌های اجرایی مناسبی را تدوین، تصویب و اجرا نمود. بر این اساس طراحی سیاست‌های تقویت خانواده در ایران چنانچه برگرفته از الگوی خانواده مطلوب در دیدگاه اسلام و آینده‌نگری باشد، می‌تواند بر کاستی‌ها و چالش‌ها غلبه کرده و نقش مهمی در حفظ کیان خانواده ایفا کند. در ضرورتی دیگر باید گفت بررسی آینده‌پژوهانه امر ازدواج و طلاق به دلیل این که مسایل و مشکلات و نابسامانی‌های موجود در این بخش، می‌تواند پیامدهای ناخواسته اجتماعی و فرهنگی ناگواری نه تنها در سطح فردی، بلکه مهمتر از آن برای جامعه در پی داشته باشد امری ضروری است، به بیان دیگر آثار ازدواج پیش از آنکه در فرد قابل ملاحظه باشد، در سطح کلان اجتماع، قابل مشاهده و بررسی است. بر این اساس مساله اصلی این پژوهش، شناسایی سناریوهای طلاق در نسل‌های آینده ایران در افق چشم‌انداز توسعه ۱۴۲۰ با تأکید بر الگوی

شناسایی شده که می‌توان به بخشی از آنها اشاره کرد: سستی پیوندهای عاطفی و روانی زن و شوهر؛ جابجایی و تداخل و به هم خوردن نقش‌های خانوادگی زوجین، ضعف زوجین در مهارت‌های همسررداری؛ کاهش پابندی به آداب و سنن دینی؛ ضعف مدیریت خانواده؛ اعتیاد زن یا شوهر؛ افسردگی و اضطراب در خانواده، عدم ارضای نیازهای جنسی و عاطفی زوجین؛ خشونت و همسرآزاری؛ عدم آشنایی کافی زوجین با حقوق و مسئولیت‌های همدیگر؛ کاهش آستانه تحمل زوجین؛ تنوع‌طلبی در روابط جنسی؛ فشار مضاعف ناشی از کارهای خانه و اشتغال؛ اشتغال بیش از حد مرد و نداشتن فرصت برای خانواده؛ دخالت‌های بی‌جای اطرافیان زوجین در زندگی زوجین (احدی، عبداللهی، تاجری و حاجی‌علیزاده، ۱۴۰۰). این عوامل و علل باید در سیاست‌گذاری‌های خانوادگی مورد توجه قرار گیرد و بدین جهت انجام پژوهشی علمی در راستای چشم‌انداز طلاق با توجه به عوامل تاثیرگذار و شناسایی روند آتی تحولات خانواده می‌تواند کمک شایانی به سیاست‌گذاری در این زمینه نماید (تقوی دینانی، باقری و خلعتبری، ۱۳۹۹).

نقش عوامل مختلف در بروز طلاق و آسیب به کیان مقدس خانواده در جوامع مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. چنانکه گونزالس و مار سن (۲۰۱۹) با بررسی نقش بیکاری و چرخه کسب و کار در ازدواج و طلاق، دریافتند که بیکاری با نرخ ازدواج رابطه منفی دارد. همچنین پژوهش آنان نشان داد که برای طلاق الگوهای مختلفی بسته به مکان جغرافیایی وجود دارد. همچنین ریجاویک کلوبوکار و سیمونیک^۲ (۲۰۱۹) در پژوهش خود دریافتند که طلاق یک تجربه پیچیده با عوامل خطر مختلف است. این پژوهش نشان داد که عوامل خطر همانند دانش کم زوجین در باره ارتباطات زناشویی، اختلاف طبقاتی و فرهنگی و نقش والدین در زندگی مشترک قبل از ازدواج وجود داشته است اما از سوی افراد به دلایل مختلف از جمله فقدان دانش و مهارت کافی برای انتخاب همسر، نادیده گرفته شده است. این در حالی

² Rijavec Klobučar, Simonič

¹ González-Val, Marcén

آسیب‌شناسی روانی اجتماعی خانواده برای مواجهه بهتر و اتخاذ تصمیمات شایسته برای سیاست‌گذاری در این مقوله است. سؤال اصلی پژوهش نیز عبارت است از سناریوهای محور توسعه وضعیت طلاق در نسل‌های آینده ایران در افق چشم انداز توسعه ۱۴۲۰ با تأکید بر آسیب‌شناسی روانی اجتماعی خانواده چه ویژگی‌هایی دارد و کدامند؟ برای پاسخ دادن به این سؤال، سؤالات دیگری نیز مطرح می‌شوند، از جمله اینکه روندهای موجود در مقوله‌ی خانواده در طول چند دهه‌ی گذشته چگونه بوده؟ پیشران‌ها و روندهای تأثیرگذار در آینده خانواده ایرانی کدامند؟ در یک افق نزدیک به ۲۰ سال چه سناریوهایی را برای آینده‌ی این خانواده‌ها می‌توان ترسیم کرد؟ راهبردهای پیشنهادی برای تحکیم بنیان خانواده با توجه به سناریوهای ترسیم شده کدامند؟

روش کار

با توجه به موضوع که در پی چگونگی استفاده از دانش آینده‌پژوهی در خصوص وضعیت طلاق و چالش‌های پیش‌رو است، مشخص می‌شود که این پژوهش کیفی و تبیینی (تحلیل روند) است. البته توجه به روش‌های آینده‌پژوهی نیز مورد تامل و توجه بوده است. بنابراین جهت تدوین راهبرد و دستیابی به نتایج از میان روش‌های گوناگون آینده‌پژوهی، روش سناریونگاری به پژوهش ما نزدیک‌تر و کارآمدتر بود. جامعه آماری این پژوهش را متخصصین حوزه خانواده (جامعه‌شناسان، وکلای خانواده، روان‌شناسان، اساتید هیات علمی دانشگاه) در سال ۱۳۹۸ تشکیل دادند، به

نتایج

در این مرحله جهت روان و ساده‌سازی یافته‌های مرحله کدگذاری محوری، دسته‌بندی‌های مفاهیم به ۸ مقوله نهایی و ۸۳ مفهوم اصلی تقسیم‌بندی شد که این نتایج حاصل از بررسی دقیق‌تر و دسته‌بندی نهایی کدهای مشابه و حذف کدهای تکراری و کم اهمیت است تا بدین ترتیب؛ عوامل نهایی موثر بر موضوع طلاق در نسل آینده و در جدول (۱) ارائه می‌شود.

جدول ۱. لیست مفاهیم و مقوله‌های نهایی

شماره کد	مفاهیم	مقوله
۱	توجه به توسعه تولید، صادرات و اشتغال	
۲	ایجاد پیشران‌های اقتصادی خودکفامحور در تمامی حوزه‌های تولید و صنعت	
۳	شناسایی علل رکود و رفع بحران اقتصادی در کشور که موجب عدم سرمایه گذاری در بخش‌های مختلف و کاهش اشتغال می‌شود.	
۴	تقویت سیستم حمایتی برای رشد و ایجاد فرصت‌های شغلی در بازار تولید و عرضه کالا	عوامل اقتصادی
۵	برنامه موثر برای اشتغال جوانان پس از اتمام تحصیلات دانشگاهی	
۶	کنترل و رفع فقر و بیکاری که تاثیر مستقیمی بر موضوع طلاق دارد	
۷	کنترل و هدایت تمام موضوع‌هایی که مربوط به معیشت و رفاه عموم افراد جامعه است اعم از تورم و ...	
۸	کنترل واردات کالا جهت رونق تولید و فروش کالای ایرانی و کمک به رشد اقتصادی جامعه	
۹	حمایت مالی مداوم و مستمر از قشر کم درآمد و آسیب پذیر	
۱۰	حمایت‌های اجتماعی از افراد در دوره‌های حساس زندگی (نوجوانی، جوانی و ...)	
۱۱	طرح‌های حمایتی مختلف قابل اجرا در کل کشور (اجباری و تشویقی) جهت ترویج ازدواج و تشکیل خانواده در بین جوانان	
۱۲	برنامه‌های اجتماعی کلان برای کاهش پدیده طلاق عاطفی و طلاق رسمی	
۱۳	رفع ریشه‌های عوامل اجتماعی ازدواج‌های اجباری، کودک همسری و ...	
۱۴	مبارزه با هر نوع ناهنجاری اجتماعی و فرهنگی مخرب برای نهاد خانواده و تحکیم خانواده	
۱۵	بررسی چگونگی گذر از سنتی به مدرن و فرامردن در جامعه ایرانی و شناسایی بحران‌های ناشی از آن و راهبرد جبران کننده برای کاهش آسیب‌ها	
۱۶	ایجاد سازمان و ارگانی فرانهادی (نظام جامع اجتماعی) با هدف کاهش عوامل موثر بر طلاق و آسیب‌های اجتماعی	
۱۷	ترویج روابط سالم بین فردی و اجتماعی	عوامل اجتماعی
۱۸	اجرای راهکارهای بازدارنده موثر	
۱۹	همگرایی سیاست‌های اجرایی بخش‌های مختلف برای کاهش آسیب‌های اجتماعی ناشی از طلاق	
۲۰	برنامه‌ریزی و راهکارهای راهبری برای کاهش آسیب‌های اجتماعی	
۲۱	بررسی دقیق علل افزایش آسیب‌های اجتماعی در هر شهر، استان و کشور	
۲۲	افزایش تعداد و حمایت از خیریه‌ها و نهادهای کمک رسان	
۲۳	گرایش و وابستگی مردم به شبکه‌های ماهواره‌ای و ترویج سبک و شیوه زندگی غلط از این طریق	
۲۴	مقابله با وضعیت نامناسب پوشش و هنجارشکنی در روابط اجتماعی	
۲۵	مقابله با افزایش آسیب‌های اجتماعی همچون پدیده‌های نوظهور از اعتیاد به مواد مخدر جدید، صنعتی و ...، الکل و انحرافات اخلاقی و ...	
۲۶	توجه به روحیات و نگاه افراد به مسئله ازدواج در سطح جامعه و خانواده و اصلاح آن	
۲۷	مقابله و ممانعت از ترویج روابط نادرست و بی قید بین افراد و جنس مخالف	
۲۸	گسترش خدمات اجتماعی و مددکار اجتماعی برای رسیدگی به بزهکاری، خانواده‌های آسیب پذیر و ...	
۲۹	ترویج ارزش‌های معنوی و نقض ارزش‌های مادی، فردگرایی و ...	
۳۰	مقابله با پدیده‌های ضد فرهنگی مانند رواج ارتباطات خارج از ازدواج و رایج شدن طلاق	عوامل فرهنگی
۳۱	شناسایی علل تغییر سبک زندگی و اختلافات بین نسلی موثر بر موضوع طلاق و راهبرد مقابله با آن	
۳۲	جریان سازی فرهنگی در تغییر و اصلاح عرف و باورهای غلط اکراه از ازدواج	
۳۳	جایگاه ارزش‌های اصیل فرهنگی، دین و توصیه‌های دینی در بین افراد	

	۳۴	افزایش مراکز، انجمن‌ها و نهادهای فرهنگی و هنری برای حمایت از ازدواج و کاهش طلاق
	۳۵	ترویج فرهنگ ایرانی - اسلامی در جامعه
	۳۶	ترویج اهمیت و ارزش‌های خانواده و زندگی سالم و روابط زناشویی
	۳۷	الگوسازی فرهنگی و معرفی افراد موفق در زندگی خانوادگی جهت ترویج ازدواج و تشکیل خانواده
	۳۸	طرح‌های حمایتی مختلف قابل اجرا در کل کشور (اجباری و تشویقی) جهت ترویج ازدواج و تشکیل خانواده در بین جوانان
	۳۹	جلوگیری از ترویج پدیده‌های نادرست همچون ازدواج سفید و . .
	۴۰	مبارزه با پدیده پورنوگرافی
	۴۱	برنامه‌ریزی برای مهارت آموزی در جهت رشد شخصیت، خودآگاهی و . . .
	۴۲	برنامه‌های آموزشی کلان برای کاهش پدیده طلاق عاطفی و طلاق رسمی
	۴۳	ارائه و اجرای راهکارهای آموزشی عملی موثر برای افزایش ازدواج به موقع و آگاهانه
	۴۴	برنامه‌ریزی برای مهارت آموزی در جهت رفع فقر سواد رسانه‌ای
عوامل	۴۵	آموزش مهارت‌ها برای کاهش وابستگی فرزندان در بزرگسالی به خانواده
آموزشی -	۴۶	برنامه‌های تربیتی جهت نحوه کنترل احساسات، خشم و مواجهه درست با مشکلات و . .
تربیتی	۴۷	آموزش‌های تربیتی دائمی و عمومی افراد در مقاطع مختلف در زمینه تقویت حس مسئولیت، تعهد و وفاداری . . . (از دوران دبستان تا دانشگاه)
	۴۸	آموزش مهارت‌های فنی و عملی - کاربردی (در مقاطع دبیرستان یا دانشگاه) جهت توانمندسازی جوانان برای راه اندازی یک حرفه فنی کسب و کاری
	۴۹	کاهش روند رسیدگی به شکایات در موضوعات مربوط به اختلافات خانواده و زوجین
	۵۰	عدالت قضایی در مراجعه به دادگاه‌های خانواده
	۵۱	ضعف و خلأ قانون اساسی در مورد جایگاه واقعی و وظایف حقوقی و شرعی زن و مرد در جامعه فعلی
	۵۲	اجرای دقیق موازین و قوانین که در چارچوب تحکیم خانواده و ترویج ازدواج است
عوامل	۵۳	رفع کمبود و کیل و قاضی برای رسیدگی به اختلافات خانوادگی
حقوقی -	۵۴	افزایش مراکز حل اختلاف، در خصوص اختلافات زوجین و خانوادگی
قانونی	۵۵	لزوم تغییرات در قانون و اصلاح آن در رابطه با موضوع نفقه و . .
	۵۶	اصلاح و وضع قوانین متناسب با شرایط جامعه در راستای حفظ و تقویت جایگاه خانواده - ازدواج و کاهش طلاق
	۵۷	اصلاح و وضع قوانین برای تقویت جایگاه زن در خانواده و زندگی مشترک
	۵۸	رفع و برطرف کردن خلأهای حقوقی و قانونی برای شرایط نگهداری از کودکان بد سرپرست یا والدین بزهکار و .
	۵۹	آگاه‌سازی عمومی برای اهمیت دادن به معیارها و ویژگی‌های شخصیتی برای ازدواج
	۶۰	بررسی دقیق علل روان‌شناختی افزایش طلاق در هر شهر، استان و کشور و اجرای راهکارهای بازدارنده مؤثر
	۶۱	ترویج مشاوره و روان‌شناس خانواده و تبیین لزوم انجام معاینات روانی دوره‌ای برای افراد
	۶۲	غربالگری دوره ای، اجباری و کشوری همه افراد از نظر اختلالات روانی
	۶۳	تبیین و توصیف تفاوت‌های روان‌شناختی، جامعه‌شناختی و جسمانی زنان و مردان
عوامل	۶۴	کارگاه‌های آموزشی مناسب و مهارت افزا برای زوجین
روانشناختی -	۶۵	شناسایی علل و رفع مشکلات بین نسلی همچون باتلاق سردرگمی
مشاوره فردی	۶۶	احساسات، عدم تعادل شخصیتی و . . .
و خانوادگی	۶۷	شناسایی و درمان اختلالات روان‌شناختی حاد همچون استرس و اضطراب در افراد
	۶۸	رفع مشکلات بین نسلی همچون باتلاق سردرگمی احساسات، عدم تعادل شخصیتی و . .
	۶۹	دخالت نابجای اطرافیان، آشنایان و اعضای خانواده در مسایل زوجین
	۷۰	مشاوره جهت رفع مشکلات خانوادگی، فاصله عاطفی، عدم گفت و گو در کانون خانه
	۷۱	آموزش والدین برای ارتباط گیری درست با فرزندان برای رفع مشکلات عاطفی و . دوران بلوغ

	۷۲	شناسایی و رفع علل اختلافات و شکست در روابط زناشویی
	۷۴	سابقه طلاق عاطفی و رسمی والدین و تاثیر منفی آن بر آینده زندگی مشترک فرزندان
عوامل	۷۵	فاصله عاطفی در بین اعضای خانواده و عدم رشد عاطفی صحیح فرزندان
خانوادگی	۷۶	دخالت‌های بی مورد و مخرب والدین در زندگی مشترک زوج‌های جوان
	۷۷	عدم حمایت مفید والدین و آشنایان فرد در انتخاب زوج مناسب و انجام ازدواج آگاهانه
	۷۸	ترویج برنامه‌های صوتی- تصویری - فیلم و سریال و همه گونه آثار هنری مرتبط با ازدواج و تحکیم خانواده
	۷۹	ممانعت از ترویج رسانه‌ای چند همسری، همسر آزاری و ...
	۸۰	برنامه‌ریزی و مقابله سازمان‌های رسانه‌ای داخل برای مقابله با جریان سازی رسانه‌ای ضد خانواده
عوامل مداخله	۸۱	استفاده از رسانه‌ها به طور برنامه‌ریزی شده جهت هدایت جوانان به سمت ازدواج موفق و آگاهانه
گر	۸۲	بررسی دقیق علل مداخله‌گر افزایش طلاق در هر شهر، استان و کشور و اجرای راهکارهای بازدارنده مؤثر
	۸۳	تولید محتوای رسانه‌ای مفید و تاثیر گذار از تلویزیون و مطبوعات تا شبکه‌های اجتماعی و ... با موضوع اهمیت نقش خانواده، ازدواج آگاهانه و آسیب‌های طلاق

مفاهیمی همچون وجود اختلالات خفیف تا شدید روانی، مانند افسردگی، اضطراب، پارانوئید و ... که ناشی از عوامل زمینه‌ای، محیطی، ژنتیکی و ... می‌باشد/ شناسایی به موقع مشکلات روان‌شناختی قبل از تشکیل زندگی مشترک در افراد، غربال‌گری سراسری و اجباری افراد جامعه از نظر روان‌شناختی، مشاوره اجباری پیش از ازدواج، ترویج و تشویق خانواده‌ها به داشتن مشاور یا روانشناس در سبب بهداشتی، سلامت خانواده‌ها، افزایش مراکز نگهداری و درمان بیماران دارای اختلالات روانی، حمایت از پژوهش و تحقیق در بخش شناسایی بیماری‌های روانی، زوج درمانی، خانواده درمانی، ترویج فرهنگ لزوم مشاوره‌های فردی- خانوادگی و ازدواج در بین افراد و برداشتن تابوی مشاوره رفتن، ایجاد دفاتر مشاوره فردی، ازدواج در دانشگاه‌ها برای دانشجویان، است.

۲- شاخص‌های ملاحظه‌گر: به زعم خبرگان و کارشناسان حوزه سلامت خانواده شرکت کننده در گروه کارشناسان این پژوهش، یکسری از عوامل تأثیرات غیرمستقیم اما مهم و واسطه‌ای بر موضوع طلاق دارند که با عنوان شاخص‌های مداخله‌گر مشخص می‌شوند. این عوامل طیف گسترده‌ای دارد که می‌تواند از نقش رسانه‌ها تا عملکرد بخش‌های مرتبط با موضوع خانواده و مسایل زوجین و نهایتاً طلاق را شامل شود. بنابراین در این رابطه مفاهیم مهم بیان

تدوین گزارش نهایی تحلیل داده‌ها کیفی (کدگذاری باز و محوری داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها) نتایج کدگذاری محوری: استخراج مفاهیم و مقوله‌های نهایی بعد از بررسی دقیق تر نتایج مرحله اول تحلیل محتوای داده‌ها (کدگذاری باز)، مفاهیم و مؤلفه‌های مهم و هم راستا و هم خانواده مشخص شدند. ابتدا در ذیل دو مقوله اصلی: برنامه سیاستی کلان و برنامه سیاستی خرد تعریف و طبقه‌بندی شدند که این دو تقسیم‌بندی در حوزه راهکارهای پیشگیری و مقابله با پدیده طلاق نیز می‌تواند قرار گیرد. سپس همین یافته‌ها برای ساده‌سازی بیشتر به دسته‌بندی‌های ذیل یعنی شاخص‌های اصلی یا مؤلفه‌های اصلی به همراه زیر مؤلفه‌هایی که مؤثر بر موضوع طلاق در نسل آینده است، طبقه بندی شدند:

۱- شاخص روان‌شناختی و نقش خانواده: متخصصان

پاسخ دهنده در پاسخ به این سوال که پیشران‌های کلیدی وضعیت طلاق در نسل‌های آینده ایران چیست؟ به شاخص روان‌شناختی، شخصیتی و خانوادگی اشاره بسیار داشتند و در رابطه با نقش این مؤلفه‌ها تأکید می‌کردند؛ ویژگی‌های شخصیتی هر فرد که بخشی از آن ذاتی و حاصل از ارث است و بخشی دیگر نیز ناشی از تربیت و محیط زندگی یا خانواده است، بر موضوع طلاق تاثیرگذار است و در این رابطه بیشترین فراوانی‌ها در مورد دیدگاه متخصصان پاسخ دهنده،

دوره‌های آموزش برای والدین (تفاهم، حل مسئله) در انجمن‌های فرهنگی خانوادگی.

۴- شاخص اجتماعی (آسیب‌های اجتماعی):

شاخص و مؤلفه اجتماعی نیز طیف گسترده‌ای در زمینه پیشران‌های تاثیرگذار بر موضوع طلاق را از نظر متخصصان پاسخ دهنده تشکیل داد. چراکه بعد از محیط خانواده، افراد در محیط‌های دیگر نیز رشد می‌یابند و تاثیر می‌پذیرند از جمله: محیطی که افراد در آن رشد می‌یابند و تاثیر می‌پذیرند محیط جامعه و جمع‌های کاری، دوستانه و... است. بنابراین متخصصان پاسخ دهنده نیز بر نقش اساسی این مؤلفه بر موضوع طلاق تأکید ویژه‌ای داشتند و مفاهیمی همچون موارد ذیل را برشمرند که عبارت است از: تقویت و رشد زمینه آگاهی بخشی و مهارت‌افزایی در میان افراد جامعه با حمایت از انجمن‌ها و نهادهای مبارزه با آسیب‌های اجتماعی، شرایط بروز تشکیل هویت اجتماعی به افراد، با توسعه روابط بین گروهی و درون‌گروهی، توسعه گفت‌وگو و هم‌افزایی بخش‌ها برای ایجاد فضای گفت و گو بین افراد و گروه‌ها؛ حمایت جامعه از تمامی موضوع‌های مرتبط با خانواده، ازدواج آگاهانه، تحکیم خانواده، افزایش مددکاری اجتماعی برای رسیدگی به مشکلات اقشار آسیب‌پذیر به عنوان نهادی فراسازمانی و جامع برای شناسایی و حل مشکلات اجتماعی، ترویج هنجارها و رشد آن در جامعه، مبارزه با ناهنجاری‌های اجتماعی و نکوهش آن، راه‌اندازی نظام جامعه و مقابله با آسیب‌های اجتماعی و... .

۵- شاخص اقتصادی: مطابق با آمارها و مشاهدات به نظر

پاسخ دهندگان پیشران‌های مربوط به مسایل مالی و اقتصادی که از وضعیت معیشت تا فقر را شامل می‌شود بر موضوع طلاق در نسل حال و آینده جوانان تاثیرگذار است. به طوری که اگر نقش اول را نداشته باشد، بدون شک، نقش سوم و یا چهارم را ایفا می‌کند. بدین ترتیب خبرگان حوزه سلامت خانواده در این تحقیق مفاهیمی همچون موارد ذیل را در حوزه پیشران‌های اقتصادی برشمرند: رشد تولید و زمینه‌های اشتغال برای کاهش بیکاری به ویژه در بین جوانان،

شده از سوی مطلعان شرکت کننده در این پژوهش عبارت بود از: رسانه‌ها یک عامل مداخله‌گر و مؤثر در بحث افزایش یا گاهی طلاق هستند. اگر رسانه‌ها در برنامه‌سازی و محتوایشان جهت تحکیم خانواده، ازدواج آگاهانه، ترویج روابط صحیح اجتماعی بین فردی و گروهی سوق پیدا کنند به کاهش طلاق می‌انجامد. رسانه‌ها باید در زمینه رشد شخصیتی، مهارت‌افزایی، بیان و معرفی پیامدهای بزهکاری و آسیب‌های اجتماعی و طلاق برنامه‌های متعددی را تولید و پخش نماید. بنابراین نقش آگاه‌سازی رسانه در مورد مسائل مرتبط با طلاق بسیار مهم است. رسانه‌ها از تلویزیون گرفته تا فضای مجازی باید در راستای رد ناهنجاری‌ها و نکوداشت جایگاه خانواده مردم را آگاه نماید.

۳- شاخص آموزشی- تربیتی: متخصصان پاسخ دهنده

مؤلفه آموزشی- تربیتی را از دوران ابتدایی تا تحصیلات عالی مدنظر قرار دادند. همچنین بر آموزش‌های جانبی خارج از سیستم آموزش عمومی نیز برای تعلیم مباحث مرتب با خانواده، ازدواج آگاهانه و... تأکید داشتند. عمده مفاهیم مورد نظر و تأکید متخصصان پاسخ دهنده در این بخش عبارت است از اینکه این افزایش برنامه‌های درسی در مدارس به ویژه در دوران نوجوانی تا قبل از دانشگاه با محتوای روابط درست باجنس مخالف (دختر و پسر)، خودشناسی، مسئولیت‌پذیری، تلاش و حل مشکلات، رشد فردی، افزایش مباحث تربیتی و اخلاقی در چارچوب آموزش‌های دبستان تا پایان دوران متوسطه با هدف افزایش خصیصه‌ها و فضیلت‌های انسانی همچون تعهد، وفاداری، دوری از کینه و بد اخلاقی و... ، افزایش دوره‌های مهارت‌افزایی در دوران تحصیلات دانشگاهی برای جوانان درباره مهارت‌افزایی (روابط اجتماعی مؤثر و مفید، گفت و گو، حل مسئله، روابط با جنس مخالف به شکل صحیح و...)، برگزاری دوره‌های آموزشی و مشاوره برای والدین در مدارس جهت آشنایی با نحوه ارتباط‌گیری با فرزندان و بیان مسائل خاص دوران بلوغ و رشد کودکان و نحوه صحیح هدایت نوجوانان در کانون خانواده توسط والدین و برگزاری

در زندگی، خانوادگی، فردی و اجتماعی جهت ترویج حسنت و تحکیم خانواده به نسل جدید.

۷- شاخص حقوقی و قانونی: وضع قانون و موازین حقوقی در هر جامعه‌ای چارچوب و خط مشی را ایجاد می‌کند تا افراد از مرز به سمت بی‌نظمی و هرج و مرج خارج نشوند و این قوانین اساسی ملی نحوه عمل، رفتار، روابط و تمامی فعالیت‌ها را شکل می‌دهد و مشخص می‌کند. بدین ترتیب اگر قوانین به روز و متناسب با شرایط حال و آتی جامعه با دقت و در زمینه‌های متنوع زندگی فردی و اجتماعی افراد چارچوب مشخص و محکمی داشته باشد، جامعه نیز با بسیاری از معضلات روبرو نخواهد شد. در این راستا قوانین مرتبط با موضوع طلاق و خانواده مهم‌ترین و تاثیرگذارترین قوانین حقوقی هستند که می‌بایست با دقت و حساسیت بیش از پیش وضع، بازنگری و اجرا شوند. از این رو متخصصان پاسخ دهنده در این پژوهش مهم‌ترین پیشران‌های قانونی مرتبط با خانواده، زوجین و طلاق را به شرح ذیل برشمردند: اصلاح قوانین در حوزه تحکیم خانواده، جایگاه زن و مرد در خانواده، وضع قوانین دقیق و متناسب با شرایط فعلی جامعه در جهت حفظ نهاد خانواده و جلوگیری از افزایش طلاق، وضع قوانین دقیق و محکم برای ممانعت از چند همسری که در موضوع افزایش طلاق بسیار مؤثر است، وضع قوانین مناسب برای تعیین وضعیت حقوق و مالی دو طرف (زن و مرد) در طول زندگی مشترک و یا بعد از جدایی، اصلاح قوانین برای حمایت از کودکان بدسرپرست، الزام قانونی و حمایت از کودکان کار و جدا کردن این کودکان از خانواده‌های بزهکار و الزام دولت برای نگهداری درست از آنها، اصلاح قوانین در حوزه طلاق و شرایط انجام طلاق، به روز شدن قوانین مرتبط با نفقه و... قوانین و حقوق قضایی باید در جهت حفظ نهاد خانواده باشد نه ترویج طلاق، افزایش مراکز قضایی و حقوقی ویژه حل اختلافات خانوادگی، افزایش مراکز دادگاه‌های قضایی برای حل مشکلات و رسیدگی به شکایات خانواده‌ها و زوجین، برابری عدالت قضایی برای زن و مرد، ترویج موضوع وکیل

رسیدگی به معیشت کارمندان و...، تناسب حقوق با هزینه‌های خانوار، اجرای برنامه‌های موثر برای کاهش فقر، کاهش فساد مالی در بخش‌های دولتی و خصوصی، حمایت از بخش خصوصی برای اشتغال‌زایی بیشتر، کنترل تورم، حمایت مالی مداوم از قشر کم درآمد و آسیب‌پذیر، افزایش تعداد و حمایت از خیریه‌ها و نهادهای کمک‌رسان، شناسایی نقاط ضعف بخش اقتصادی در جامعه و رفع آن، ایجاد امکان سرمایه‌گذاری و افزایش شرایط مناسب برای جوانان و ورود آنها در مبحث تولید، صادرات و اشتغال خودکفا، کنترل واردات کالا جهت رونق تولید و فروش کالای ایرانی، مبارزه با قاچاق، ایجاد ارتباط بین دانشگاه با صنعت و بازار کار جهت اشتغال جوانان بعد از تحصیل.

۶- شاخص فرهنگی: متخصصان پاسخ دهنده در این پژوهش، نقش پیشران‌های فرهنگی را به خاطر وجود ارزش‌هایی که بر موضوع طلاق بازدارنده است، مهم ارزیابی می‌کنند و بر آن تأکید دارند. اگر ویژگی‌های فرهنگی اعم از وفاداری، احترام به دیگران به ویژه بزرگترها و... ترویج و گسترش نیابد چنین ارزش‌های اصیل به خوبی به نسل آینده انتقال نمی‌یابد و نسل‌های آتی از باورها و ارزش‌های فرهنگی ستوده شده فرهنگی- اخلاقی غنی تهی خواهند بود و این موضوع بر طلاق تاثیر منفی خواهد گذاشت. بدین ترتیب متخصصان پاسخ دهنده، مفاهیم مرتبط با پیشران فرهنگی مؤثر بر موضوع طلاق را به طور اعم برشمردند که مهم‌ترین آنها عبارت است از: حمایت از تولیدات و چاپ محصولات فرهنگی اعم از کتاب و پادکست با موضوع ازدواج آگاهانه، تحکیم خانواده، نقش مهم خانواده‌ها و... حمایت از نویسندگان، اندیشمندان و هنرمندان حوزه‌های مرتبط با موضوع خانواده و نقش مهم خانواده‌ها در هدایت جوانان به سوی زندگی مشترک موفق، افزایش تولید فیلم و سریال برنامه‌های نمایشی، موسیقی و هنری با موضوع تحکیم خانواده، ازدواج، ترویج فرهنگ کتابخوانی با موضوع‌های خانوادگی برای اقشار و سنین مختلف، معرفی و تجلیل از چهره‌های فرهنگی هنری موفق

۱. ایجاد جامعه‌ای خانواده محور و تقویت و تحکیم خانواده و کارکردهای اصلی آن بر پایه الگوی اسلامی خانواده به‌عنوان مرکز نشو و نما و تربیت اسلامی فرزند و کانون آرامش‌بخش.

۲. محور قرار گرفتن خانواده در قوانین و مقررات، برنامه‌ها، سیاست‌های اجرایی و تمام نظامات آموزشی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به‌ویژه نظام مسکن و شهرسازی.

۳. برجسته کردن کارکردهای ارتباط خانواده و مسجد برای حفظ و ارتقای هویت اسلامی و ملی و صیانت از خانواده و جامعه.

۴. ایجاد نهضت فراگیر ملی برای ترویج و تسهیل ازدواج موفق و آسان برای همه دختران و پسران و افراد در سنین مناسب ازدواج و تشکیل خانواده و نفی تجرد در جامعه با وضع سیاست‌های اجرایی و قوانین و مقررات تشویقی و حمایتی و فرهنگ‌سازی و ارزش‌گذاری به تشکیل خانواده متعالی بر اساس سنت الهی.

۵. تحکیم خانواده و ارتقای سرمایه اجتماعی آن بر پایه رضایت و انصاف، خدمت و احترام و مودت و رحمت با تأکید بر:

- به‌کارگیری یکپارچه ظرفیت‌های آموزشی، تربیتی و رسانه‌ای کشور در جهت تحکیم بنیان خانواده و روابط خانوادگی

- فرهنگ‌سازی و تقویت تعاملات اخلاقی

- مقابله مؤثر با جنگ نرم دشمنان برای فروپاشی و انحراف روابط خانوادگی و رفع موانع و زدودن آسیب‌ها و چالش‌های تحکیم خانواده

- ممنوعیت نشر برنامه‌های مخل ارزش‌های خانواده

- ایجاد فرصت برای حضور مفید و مؤثر اعضای خانواده در کنار یکدیگر و استفاده مؤثر خانواده از اوقات فراغت به‌صورت جمعی

۶. ارائه و ترسیم الگوی اسلامی خانواده و تقویت و ترویج سبک زندگی اسلامی ایرانی با:

- ترویج ارزش‌های متعالی و سنت‌های پسندیده در ازدواج و خانواده

و مشاور حقوقی در بین افراد جامعه به ویژه وکیل و مشاور حقوقی برای خانواده‌ها.

در ادامه به پیامدهای آسیب‌های اجتماعی حاصل از افزایش طلاق و راهکارهای کاهش طلاق از نظر متخصصان پاسخ دهنده پرداخته می‌شود:

به اعتقاد اغلب متخصصان پاسخ دهنده در این پژوهش پیامدهای آسیب‌های اجتماعی حاصل از گسترش طلاق در جامعه و خانواده‌ها بسیار زیاد است که مهم‌ترین آنها در ساختار خانواده و زوجین عبارتند از:

۱. کاهش ازدواج و افزایش طلاق

۲. کم‌رنگ شدن کارکردهای اساسی خانواده

۳. نارضایتی همسران از روابط جنسی خود که به‌نوبه خود موجب ناسازگاری زناشویی، رابطه جنسی خارج از چارچوب خانواده، همسر آزاری، نابسامانی در تربیت فرزندان، افزایش بیماری‌های آمیزشی، اعتیاد و طلاق می‌شود.

۴. خشونت نسبت به همسر

۵. خیانت به همسر

۶. روابط پیش از ازدواج

۷. تغییر فرهنگ و سبک زندگی حاکم بر خانواده‌ها

۸. استفاده بی‌رویه از اینترنت و فضای مجازی

۹. کاهش نرخ زاد و ولد

راهکارهای کاهش طلاق: به اعتقاد اغلب متخصصان

پاسخ دهنده در این پژوهش، راهکارهای کاهش طلاق و پیشگیری از گسست خانواده در جامعه و تقویت روابط پایدار بین زوجین، در دو سطح سیاستی کلان و خرد قابل تعریف و پیشنهاد است. در این سیاست‌ها، پس از تأکید بر این موضوع که «خانواده واحد بنیادی و سنگ بنای جامعه اسلامی و کانون رشد و تعالی انسان و پشتوانه سلامت و بالندگی و اقتدار و اعتلای معنوی کشور و نظام است»، به امور متعدد، متنوع و اثرگذاری اشاره و مقرر شده است که «سمت و سوی حرکت نظام باید معطوف» به این امور باشد. امور یادشده به این شرح است:

۱۵. اتخاذ روش‌های حمایتی و تشویقی مناسب برای تکریم سالمندان در خانواده و تقویت مراقبت‌های جسمی و روحی و عاطفی از آنان.

۱۶. ایجاد سازوکارهای لازم برای ارتقای سلامت همه‌جانبه خانواده‌ها به‌ویژه سلامت باروری و افزایش فرزندآوری در جهت برخورداری از جامعه جوان، سالم، پویا و بالنده.

شاید هنوز برای ارزیابی میزان تحقق سیاست‌های کلی خانواده و پاسخ به این پرسش که تا چه میزان سمت و سوی حرکت نظام جمهوری اسلامی در حوزه‌های مختلف معطوف به این سیاست‌ها بوده است، زود باشد، ولی با نگاهی اجمالی به برخی شاخص‌های کلان مانند میزان ازدواج، طلاق و فرزندآوری و همچنین وضعیت زنان بی‌سرپرست، نشان می‌دهد که نظام اسلامی تا تحقق کامل این سیاست‌ها فاصله بسیار زیادی دارد و همچنان باید منتظر اقدامات عملی حوزه‌های مختلف قانونگذاری، اجرایی و قضایی کشور برای بهبود شاخص‌های مرتبط با وضعیت زن و خانواده باشیم. بدین ترتیب براساس یافته‌های پژوهش حاضر، مولفه‌های ۸ گانه اصلی مؤثر بر پدیده طلاق در نسل آینده شناسایی شد که با کمک این مولفه‌ها، ۱۹ متخصص پاسخ دهنده حاضر در پژوهش، سه سناریوی محوری با هدف ترسیم ویژگی‌های توسعه وضعیت طلاق در نسل‌های آینده ایران در افق چشم‌انداز توسعه ۱۴۲۰ با تأکید بر آسیب‌های روانی-اجتماعی را پیشنهاد دادند که در ادامه بیان می‌شود:

سناریوی مطلوب: پیشران‌های اصلی و فرعی مؤثر بر موضوع طلاق در جامعه به بهترین شکل به کار خود ادامه می‌دهند و وضعیت طلاق رو به کاهش می‌گذارد. هرچند فرایند مدرنیزه شدن کشورهای جهان سوم که ایران از جمله آنهاست؛ وضعیت طلاق را به سمت سیر و رشد صعودی سوق می‌دهد، اما با کنترل و هدایت درست متغیر و شاخص‌های اصلی تاثیرگذار بر موضوع طلاق در نسل‌های آینده و ممانعت از بروز ماتریس اثرات متقاطع ناشی از عوامل اجتماعی (از آسیب‌های اجتماعی تا...)، عوامل فرهنگی (از عدم فرهنگ سازی تا...)، عوامل اقتصادی (از بیکاری،

- پررنگ کردن ارزش‌های اخلاقی و زدودن پیرایه‌های باطل از آن

- مبارزه با اشرافیت و تجمل‌گرایی و مظاهر فرهنگ غرب -اصلاح رفتار گروه‌های مرجع و برجسته‌سازی رفتارهای شایسته آن‌ها و جلوگیری از شکل‌گیری گروه‌های مرجع ناسالم

۷. بازنگری، اصلاح و تکمیل نظام حقوقی و رویه‌های قضایی در حوزه خانواده متناسب با نیازها و مقتضیات جدید و حل و فصل دعاوی در مراحل اولیه توسط حکمیت و تأمین عدالت و امنیت در تمامی مراحل انتظامی، دادرسی و اجرای احکام در دعاوی خانواده با هدف تثبیت و تحکیم خانواده.

۸. ایجاد فضای سالم و رعایت روابط اسلامی زن و مرد در جامعه.

۹. ارتقای معیشت و اقتصاد خانواده‌ها با توانمندسازی آنان برای کاهش دغدغه‌های آینده آن‌ها درباره اشتغال، ازدواج و مسکن.

۱۰. ساماندهی نظام مشاوره‌ای و آموزش قبل، حین و پس از تشکیل خانواده و تسهیل دسترسی به آن بر اساس مبانی اسلامی ایرانی در جهت استحکام خانواده.

۱۱. تقویت و تشویق خانواده در جهت جلب مشارکت خانواده برای پیشبرد اهداف و برنامه‌های کشور در همه عرصه‌های فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و دفاعی.

۱۲. حمایت از عزت و کرامت همسری، نقش مادری و خانه‌داری زنان و نقش پدری و اقتصادی مردان و مسئولیت تربیتی و معنوی زنان و مردان و توانمندسازی اعضای خانواده در مسئولیت‌پذیری، تعاملات خانوادگی و ایفای نقش و رسالت خود.

۱۳. پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و عوامل تزلزل‌نهاد خانواده به‌ویژه موضوع طلاق و جبران آسیب‌های ناشی از آن با شناسایی مستمر عوامل طلاق و فروپاشی خانواده و فرهنگ‌سازی کراهت طلاق.

۱۴. حمایت حقوقی، اقتصادی و فرهنگی از خانواده‌های با سرپرستی زنان و تشویق و تسهیل ازدواج آنان.

صورت غیر افزایشی. بدین ترتیب در ماهیت این سناریو تمامی پیشران‌های موثر بر موضوع طلاق در نسل‌های آینده به طور قابل کنترل متصور شده است به طوریکه با تحقق این سناریو، نرخ طلاق (رسمی و عاطفی) در نسل آینده روند ثابت نه افزایشی را دارد.

سناریوی نامطلوب: به دلیل آنکه پیشران‌های اصلی و فرعی مؤثر بر موضوع طلاق در جامعه به طور کامل و به شکلی منفعل عمل می‌کنند، همچنین با توجه به فرایند مدرنیزه شدن کشورهای جهان سوم که ایران از جمله آنها است، وضعیت طلاق سیر و رشد صعودی دارد. بنابر متغیر و شاخص‌های اصلی تاثیر گذار بر موضوع طلاق در نسل آینده، ماتریس اثرات متقاطع عوامل اجتماعی (از آسیب‌های اجتماعی تا...)، عوامل فرهنگی (از عدم فرهنگ‌سازی تا...)، عوامل اقتصادی (از بیکاری، تورم، فقر تا...)، عوامل شخصیتی (از خصوصیات اخلاقی همچون ناسازگاری، پرخاشگری تا...)، عوامل خانوادگی (از تاثیر سابقه طلاق والدین تا...)، عوامل روان‌شناختی (انواع اختلالات روانی از عصبانیت، افسردگی تا...) و عوامل مداخله‌گر (از تولیدات هنری و رسانه‌ای مخرب تا...) و عوامل آموزشی- تربیتی (از عدم آموزش‌های اثربخش تربیتی افراد در دوره‌های مختلف تا...) منجر به افزایش تعداد و نرخ طلاق (رسمی و عاطفی) در نسل آینده می‌شود. بدین ترتیب در ماهیت این سناریو تمامی پیشران‌های موثر بر موضوع طلاق در نسل آینده به طور غیرقابل کنترل و نامطلوب متصور شده است به طوری که با تحقق این سناریو، نرخ طلاق (رسمی و عاطفی) در نسل آینده روند افزایشی دارد.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف آینده‌پژوهی وضعیت طلاق در نسل‌های آینده خانواده‌های ایرانی در افق چشم‌انداز توسعه ۱۴۲۰ با تأکید بر الگوی آسیب‌شناسی روانی اجتماعی خانواده صورت گرفت. نتایج پژوهش نشان داد که از نظر متخصصان عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی-تربیتی، حقوقی-قانونی، روان‌شناختی، خانوادگی و عوامل مداخله‌گر در تشدید آمار طلاق در سال‌های پیش‌رو موثر است. به دلیل

تورم، فقر تا...)، عوامل شخصیتی (از خصوصیات اخلاقی همچون ناسازگاری، پرخاشگری تا...)، عوامل خانوادگی (از تاثیر سابقه طلاق والدین تا...)، عوامل روان‌شناختی (از انواع اختلالات روانی همچون عصبانیت، افسردگی تا...) و عوامل مداخله‌گر (از تولیدات هنری و رسانه‌ای مخرب تا...) و عوامل آموزشی- تربیتی (از عدم آموزش‌های اثربخش تربیتی افراد در دوره‌های مختلف تا...) با راهکارهای عملی درست و به موقع، پیشگیرانه و مدیریت شده در سطح سیاستگذاری کلان، نرخ طلاق (رسمی و عاطفی) در نسل آینده سیر نزولی می‌یابد. بدین ترتیب در ماهیت این سناریو تمامی پیشران‌های موثر بر موضوع طلاق در نسل‌های آینده به طور مطلوب متصور شده است. بنابراین با تحقق این سناریو، نرخ طلاق (رسمی و عاطفی) در نسل آینده سیر نزولی می‌یابد.

سناریوی متوسط: پیشران‌های اصلی و فرعی مؤثر بر موضوع طلاق در جامعه به طور کامل و به شکلی ناقص به کار خود ادامه می‌دهند و وضعیت طلاق سیر خطی رشد را می‌گذارد. هرچند فرایند مدرنیزه شدن کشورهای جهان سوم که ایران از جمله آنهاست، وضعیت طلاق را به سمت رشد افزایشی می‌برد اما این سیر و رشدش خطی خواهد بود. با کنترل و هدایت نادرست متغیر و شاخص‌های اصلی تاثیر گذار بر موضوع طلاق در نسل‌های آینده، بروز ماتریس اثرات متقاطع ناشی از عوامل اجتماعی (از آسیب‌های اجتماعی تا...)، عوامل فرهنگی (از عدم فرهنگ‌سازی تا...)، عوامل اقتصادی (از بیکاری، تورم، فقر تا...)، عوامل شخصیتی (از خصوصیات اخلاقی همچون ناسازگاری، پرخاشگری تا...)، عوامل خانوادگی (از تاثیر سابقه طلاق والدین تا...)، عوامل روان‌شناختی (انواع اختلالات روانی از عصبانیت، افسردگی تا...) و عوامل مداخله‌گر (از تولیدات هنری و رسانه‌ای مخرب تا...) و عوامل آموزشی- تربیتی (از عدم آموزش‌های اثربخش تربیتی افراد در دوره‌های مختلف تا...) بر راهکارهای عملی ناقص و دیرنگام و مدیریت غیر اصولی سطح سیاست‌گذاری کلان چیره گشته، و نرخ طلاق (رسمی و عاطفی) در نسل آینده را شاهد خواهیم بود، اما به

فرزندانشان در دراز مدت خواهد داشت و این پدیده نگرانی‌ها و استرس‌هایی را به جامعه و خانواده‌ها تحمیل می‌کند و در انتخاب دیگر اعضای اجتماع و خانواده‌ها در بحث ازدواج تاثیر دارد و تردید و نگرانی و استرس را به خانواده‌ها به ارمغان می‌آورد. در کشورهایی که موضوع و مسایل اجتماعی نهادینه نشده باشد این آثار و آسیب‌ها در مدل و روش‌های مختلف خود را نمایان می‌کند و آنچه مسلم است، نبود آموزش‌های لازم از دوران کودکی و نوجوانی، ارتباط نادرست خانواده‌ها در شکل‌گیری تربیت شخصی و اجتماعی فرد، نداشتن برنامه درست و جامع از طرف جامعه و نهادهای مسئول و مرتبط، عدم الگوبرداری مناسب و عدم توجه به روحیات و نگاه افراد به مسئله ازدواج، عدم توجه به موقعیت‌های اجتماعی و فرهنگ خانواده‌ها و نادیده گرفتن جایگاه دین و توصیه‌های دینی می‌تواند عواملی موثر در بروز مسئله طلاق باشد. امروزه در مسئله طلاق، بیشترین ارقام و آمار مربوط به مسئله اعتیاد است که باعث از هم پاشیدن خانواده‌ها می‌شود و بیکاری و سطح توقعات بالا و دخالت نابجای اطرافیان و شبکه‌های اجتماعی و مسایل انحرافی و... نیز در امر طلاق دخیل هستند. در جوامعی که استرس و اضطراب مشهود است و از افراد نظر روانی احساس امنیت نمی‌کنند، بیشتر شاهد بروز ناهنجاری‌های اجتماعی و طلاق می‌باشیم. امروز تک تک متولیان نهادهای فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی و سیاسی و مذهبی و مدنی مسئولیت و رسالت دارند که از کنار مسئله کاهش ارتباطات مؤثر زوجین با یکدیگر، تعارضات زناشویی تا بروز پدیده شوم طلاق که یک آسیب بزرگ اجتماعی در کشور است، به راحتی نگذرند و در جهت حل این مسئله بفرنج باید کلیه لوازم و عوامل را دخیل نمایند تا بتوان از بروز طلاق جلوگیری کرد. هر چند در سال‌های اخیر مطالعات متعدد و مختلفی در خصوص دلایل طلاق و تقسیم‌بندی‌های آن صورت گرفته است اما مشاهده شده این دلایل با گذشت زمان تغییر یافته و یا دلایل دیگری که قبلاً تاثیر کمتری داشته است خود را نمایان می‌سازد. در هر صورت به نظر می‌رسد توجه به نکات ذیل می‌تواند در پیشگیری و کاهش آمار و یا حداقل جلوگیری از افزایش روز افزون آمارهای طلاق مؤثر باشد:

انجام کیفی پژوهش حاضر و نوآوری آن، پژوهش کاملاً همسویی با پژوهش حاضر یافت نشد. اما نتایج پژوهش سعیدی (۱۳۹۹)؛ مستوفی سرکاری، قمری و حسینیان (۱۳۹۸)؛ پهرانی مقدم و شریعت باقری (۱۳۹۷) و کیانی و عارفی (۱۳۹۴) بیانگر آن است که عوامل روانی و اجتماعی درونی خانواده می‌تواند در سلامت ارتباطی اعضای خانواده، کیفیت زندگی زناشویی زوجین و همچنین سلامت روانی، اجتماعی و هیجانی فرزندان موثر باشد. علاوه بر این گونزالس و مارسن (۲۰۱۹) گزارش کرده‌اند که بیکاری و چرخه کسب و کار به عنوان عوامل اقتصادی می‌تواند با نرخ ازدواج و طلاق رابطه معنادار داشته باشد. همچنین ریجاویک کلوبوکار و سیمونیک (۲۰۱۹) در نتایج پژوهش خود دریافتند دانش کم زوجین درباره ارتباطات زناشویی، اختلاف طبقاتی و فرهنگی، نقش والدین در زندگی مشترک و... از عوامل موثر بر بروز طلاق است. این در حالی بود که احدی و همکاران (۱۴۰۰) سستی پیوندهای عاطفی و روانی زن و شوهر؛ جابجایی و تداخل و به هم خوردن نقش‌های خانوادگی زوجین، ضعف زوجین در مهارت‌های همسررداری؛ کاهش پایبندی به آداب و سنن دینی؛ افسردگی و اضطراب در خانواده، عدم ارضای نیازهای جنسی و عاطفی زوجین؛ خشونت و همسرآزاری؛ عدم آشنایی کافی زوجین با حقوق و مسئولیت‌های همدیگر؛ تنوع‌طلبی در روابط جنسی؛ اشتغال بیش از حد مرد و نداشتن فرصت برای خانواده را به عنوان عواملی موثر در بروز طلاق برشمرده‌اند.

در تبیین یافته حاضر باید گفت به زعم و تاکید اغلب متخصصان پاسخ دهنده در این پژوهش امروزه مسئله طلاق یک تهدید بزرگ برای جامعه و خانواده‌ها حساب می‌شود که با نگاه سطحی و گذرا می‌توان به عمق فاجعه این پدیده شوم پی برد که عوامل مختلفی در به وجود آمدن این مسئله و موضوع دخیل است. در بحث افزایش آسیب‌های اجتماعی مسئله طلاق یک تهدید بزرگ در کشور به حساب می‌آید و هر روز جامعه و خانواده‌ها را درگیر این موضوع کرده است. در بحث موضوع طلاق که این تهدید اجتماعی اثرات زیان باری برای خود شخص و خانواده‌ها و جامعه و در صورت داشتن فرزند برای

به نظر اغلب شرکت کنندگان در این تحقیق ابراز احساسات یادگرفتنی است که از نسلی به نسل دیگر منتقل میشود. در جامعه سنتی بیشتر ابراز احساسات درونی و پنهانی است. یعنی صرفاً برای خود ما است نه برای دیگران. افراد بخاطر خودشان دیگران را دوست دارند و نگران آنها هستند که این موجب کنش‌های خودخواهانه در عشق و رزی می‌شود. متأسفانه والدین فقط در سنین کودکی بچه‌ها را می‌بوسند و در بزرگسالی مثل نامحرمان با آنان رفتار می‌کنند. باید یاد گرفت که دوست داشتن را آشکارا ابراز کرد. وقتی نسل گذشته مقوله احساس را تابو کرده اند این وظیفه نسل جدید است تا برای خوشبختی و آرامش خود و اطرافیانش تابو شکنی کند و ساختارهای محدود کننده رابطه ناب را به کنار نهد. به صورت کلی می‌توان گفت از نظر متخصصان پاسخ دهنده در این پژوهش و نظر نگارنده و پژوهشگر این پژوهش، یک چشم‌انداز روشن از خانواده مطلوب ایرانی که واقع‌بینانه و به دور از آرمان‌گرایی افراطی باشد، بدین شرح است که، لزوم توجه به الگوی ایرانی-اسلامی در زمینه پیشگیری از افزایش پدیده طلاق ضرورت دارد و این مهم با پیش‌بینی متغیرها و پدیده‌های اجتماعی، تعیین وظایف و مسئولیت‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، ترویج الگوی ازدواج موفق و آگاهانه و استفاده از تمامی ظرفیت‌ها برای فرایند مدرنیزه شدن جامعه ایرانی به عنوان کشور در حال توسعه امکان‌پذیر است. بدین ترتیب، تحول اساسی در مدیریت کلان اجرایی و مدیریتی کشور و حاکمیت گفتمان انقلاب اسلامی که معتقد و متعهد به سیاست‌های کلان نظام جمهوری اسلامی ایران در زمینه تحکیم نهاد بنیان خانواده برای تحقق یک وضعیت مطلوب در رابطه با سلامت خانواده ایرانی می‌باشد، امری ضروری است. این گفتمان می‌تواند با اتخاذ راهکارهای ده‌گانه یادشده، جلوی موج رو به تزايد فروپاشی خانواده و افزایش طلاق در ایران را بگیرد.

۱. اکثر مطالعات همچون پژوهش که توتلی و دیویس (۲۰۱۵) با عنوان مذهب، وفاداری و طلاق، به بررسی اثر دینداری بر خیانت‌های زناشویی و طلاق در میان زوج‌های با سابقه تاهل حداقل ۱۲ سال پرداختند و یافته‌ها نشان داد که دیندار بودن احتمال خیانت زناشویی در میان این زوج‌ها را کاهش می‌دهد. بنابراین دیندار بودن به طور غیر مستقیم با افزایش سطح شادی ازدواج، امکان احتمال طلاق را کاهش می‌دهد، و افزایش دینداری خانواده‌ها ضریب موثری در کاهش طلاق می‌باشد. به عبارتی در نظر گرفتن رضای خدای تعالی بجای رضای نفس و لجاجت، صبر بر مشکلات فی مابین همسران و دعوت به آرامش و گذشت بیشتر به خاطر جلب نظر خداوند تعالی، عمل کردن به توصیه‌های دین در بین همسران و رعایت انواع حدود با نامحرم‌ها و... تاثیر به‌سزایی بر کاهش طلاق دارد.
۲. جایگاه واقعی و وظایف حقوقی و شرعی زن و مرد در جامعه فعلی بصورت کارکردی در سبک زندگی اسلامی ایرانی امروزی برای همسران در مقابله با مکتب‌های ترویج کننده ناسازگاری در بین همسران نظیر فمینیسم باید تبیین گردد.
۳. تبیین و توصیف تفاوت‌های روانشناختی و جامعه‌شناختی و جسمانی زنان و مردان و توجه همسران به این امر، ضرورتی است بصورتی که نگرش مردان به زنان ناپستی از عینک و نگاه یک مرد نگرسته شود، بلکه از دید یک زن به یک زن در خصوص مسایل مختلف رجوع کرد و برعکس.
۴. شناخت بیشتر از تغییرات اجتماعی و بازتاب‌ها و پیامدهای این تغییرات در جامعه فعلی ما و همچنین در جامعه‌های در حال گذر از سنتی به مدرن و فرامدرن و بحران‌های ناشی از آن، برای همسران صورت‌پذیرد.
۵. جریان سازی فرهنگی در تغییر و اصلاح عرف و باور به داشتن اکراه از ازدواج موقت یا تعدد زوجین و عمل به توصیه‌های مکتب وحی اسلام در این خصوص بدون در نظر گرفتن تفسیرهای شخصی و حرمت قایل شدن به آیات الهی در قرآن کریم.

References

- احدی، ح.، عبداللهی، ا.، تاجری، ب.، حاجی‌علیزاده، ک. (۱۴۰۰). تدوین الگوی مفهومی عوامل شکل دهنده طلاق در پنج سال اول زندگی: یک مطالعه داده بنیاد. *مجله علوم روانشناختی*، ۲۰(۹۷)، ۱-۱۱.
- تقوی دینانی، پ.، باقری، ف.، خلعتبری، ج. (۱۳۹۹). مطالعه کیفی تجارب مردان و زنان طلاق گرفته از عوامل روانشناختی موثر در طلاق. *مجله علوم روانشناختی*، ۱۹(۸۶)، ۲۱۳-۲۲۸.
- خجسته‌مهر، ر.، بهمنی، ا.، سودانی، م.، عباس‌پور، ذ. (۱۳۹۹). تبیین فرایند شکل‌گیری طلاق: یک پژوهش کیفی. *دست‌آوردهای روان‌شناختی*، ۲۷(۱)، ۲۳-۴۶.
- سعیدی، م. (۱۳۹۹). بررسی مولفه‌های احساس امنیت روانی خانواده‌های ایرانی و آسیب‌شناسی آن در خرده‌نظام‌های خانواده و فرآیند رشدی فرزندان. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی (فرهنگ مشاوره)*، ۱۱(۴۱)، ۲۱۱-۲۳۴.
- طهرانی مقدم، ح.، شریعت باقری، م. (۱۳۹۷). ارتباط عملکرد خانواده با مسئولیت‌پذیری و ارضای نیازهای روانی پایه دانش‌آموزان پسر دبیرستانی. *خانواده‌پژوهی*، ۱۴(۵۴)، ۲۲۱-۲۳۵.
- کیانی، ن.، عارفی، م. (۱۳۹۴). مدل تحلیل مسیر روابط میان انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده، تاب‌آوری و سلامت روانی دانشجویان. *مشاوره و روان‌درمانی خانواده*، ۵(۳)، ۲۲-۴۹.
- مستوفی سرکاری، ا.، قمری، م.، حسینیان، س. (۱۳۹۸). مقایسه اثربخشی آموزش روانی بر اساس الگوی اولسون و مک‌مستر در عملکرد خانواده معلمان زن. *خانواده و پژوهش*، ۱۶(۴)، ۲۳-۳۹.
- هاشمی، ا.، جعفری، ا. (۱۴۰۰). اثربخشی آموزش خودمتمایزسازی در بهبود فرآیند و محتوای خانواده در زوج‌های متقاضی طلاق توافقی. *پژوهش‌های مشاوره*، ۲۰(۷۷)، ۸۸-۶۱.
- Abbas, J., Aqeel, M., Abbas, J., Shaher, B., Jaffar, A., Sundas, J., Zhang, W. (2019). The moderating role of social support for marital adjustment, depression, anxiety, and stress: Evidence from Pakistani working and nonworking women. *Journal of Affective Disorders*, 244, 231-238.
- Barnes, S.J., & Mattsson, J. (2016). Understanding current and future issues in collaborative consumption: A four-stage Delphi study. *Technological Forecasting and Social Change*, 104, 200-211.
- Crespin-Boucaud, J., Hotte, R. (2021). Parental divorces and children's educational outcomes in Senegal. *World Development*, 145, 1054-1059.
- González-Val, R., & Marcén, M. (2019). Unemployment, marriage and divorce. *Applied Economics*, 50(13), 1495-1508.
- Lombardo, T. (2017). *Future consciousness: the path to purposeful evolution*. John Hunt Publishing.
- Makhanova, A., McNulty, J.K., Eckel, L.A., Nikonova, L., Maner, J.K. (2018). Sex differences in testosterone reactivity during marital conflict. *Hormones and Behavior*, 105, 22-27.
- Martínez-Sanchis, P., Aragón-Amonarriz, C., Iturrioz-Landart, C. (2020). How the Pygmalion Effect operates in intra-family succession: Shared expectations in family SMEs. *European Management Journal*, 38(6), 914-926.
- Rijavec Klobučar, N., & Simonič, B. (2019). Risk factors for divorce in Slovenia: A qualitative study of divorced persons' experience. *Journal of Family Studies*, 24(3), 291-306.
- Sandbulte, J., Tsai, C., Carroll, J.M. (2021). Family's health: Opportunities for non-collocated intergenerational families collaboration on healthy living. *International Journal of Human-Computer Studies*, 146, 1025-1030.
- Sbarra, D.A., Whisman, M.A. (2022). Divorce, health, and socioeconomic status: An agenda for psychological science. *Current Opinion in Psychology*, 43, 75-78.

*Original Article***Future Studies on the Divorce Status in the Future Generations in 2041 Development Vision Horizon with Emphasis on the Psychosocial Pathology Model of the Family**

Received: 10/05/2022 - Accepted: 19/06/2022

Maryam Sadat kolahi¹
 Azita Amirfakhraei^{2*}
 Eghbal zare³

¹ Ph.D Student in Sports Physiology, Islamic Azad University, South Tehran Branch, Tehran, Iran

² Associate of Exercise Physiology, Islamic Azad University, South Tehran Branch, Tehran, Iran.

³ Assistant Professor of Exercise Physiology, Islamic Azad University, South Tehran Branch, Tehran, Iran

⁴ Department of Sport Physiology, Faculty of Physical Education, Islamic Azad University, Islamshahr Branch, Tehran, Iran.

Email: Afakhraei2002@gmail.com

Abstract

Introduction: Healthy family is the foundation of the future health of the society and it needs solutions for the social and cultural reforms. The divorce has reached its critical point in Iran and many families are involved in it, so it has caused many researchers to investigate this issue. The main purpose of the present study is to carry out future studies on the divorce status in the future generations of Iranian families in 2041 development vision horizon with emphasis on the psychosocial pathology model of the family and it can help making relationship among the studies and achieving a coherent result in the dispersed ones.

Materials and Methods: The research method is qualitative in screenwriting type. One of the objectives of future studies is “describing alternative futures” and screenwriting is one of its mediums. The statistical population of this study included family specialists (sociologists, family lawyers, psychologists, faculty members) in 2019. Considering the data saturation, 19 specialists were selected through purposive sampling method and were interviewed through semi-structured interview. Content analysis was used to analyze the results of the interviews.

Results: The results showed that economic, social, cultural, academic-educational, legal-regulatory, psychological, and familial factors were intervening factors in increasing the frequency of divorce in coming years. Moreover, the results showed that codifying pivotal screens from divorce status with the emphasis on psychosocial damages can be effective on the divorce status in the future generations of Iranian families in 2041 development vision horizon. Furthermore, there are acceptable beliefs and cultural-social grounds in the importance of family in the society which can play a dramatic role in planning and policy making regarding management and control of the extent and intensity of family damages and the frequency of divorce (especially in future generations).

Conclusion: Therefore, the divorce rate (formal and affective) will decrease in the future generations through correct, preventive, managed and on-time practical solutions at macro policy making level.

Key words: Future studies, divorce status, future generations, 2041 development vision horizon

Acknowledgement: There is no conflict of interest